

2025-03-20

Dnr: 5.2.1- 2024-2523

Klimat- och näringslivsdepartementet

kn.remissvar@regeringskansliet.se
kn.me.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar promemoria att åter möjliggöra utvinning av uran
KN2024/02540**Bakgrund**

Sametinget i Sverige är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament med syfte att förbättra och tillse att samernas möjligheter som urfolk att bevara och utveckla sin kultur främjas. Sametingets uppgift är att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland renskötselns intressen, vid utnyttjandet av mark och vatten.

Inledning

I promemorian föreslås ändringar som syftar till att möjliggöra utvinning av uran som koncessionsmineral. Förbudet i miljöbalken mot utvinning av uran ska tas bort, uran ska utgöra koncessionsmineral enligt minerallagen samt att den som innehar bearbetningskoncession för uran ska föra journal över undersökningsarbetet och bearbetningen. Det föreslås även ändringar som syftar till att tydliggöra när kärntekniska anläggningar ska omfattas av regeringens obligatoriska tillåtlighetsprövning.

Sametingets ställningstagande

Sametinget avstyrker förslaget om upphävande av 9 kap. 6 i § miljöbalken samt ändring i minerallagen (1991:45).

Sametinget avstår från att yttra sig över ändring av 17 kap. 1 § 1 miljöbalken.

Ett ökande behov av mineraler och i detta fall uran ska förstås med insikt om den målkonflikt som finns mellan å ena sidan utvinning av uran/gruvverksamhet samt å andra sidan respekten för samiska rättigheter samt säkerställandet av den samiska kulturens fortlevnad och utveckling. Ur ett samiskt markanvändningsperspektiv finns stor risk för att uranbrytning negativt påverkar möjligheten till samisk markanvändning inom ett större område än själva brytningsplatsen på grund av risk för föroreningar och andra störningar. Gruvverksamhet har i allmänhet stor påverkan på naturmiljöer, växter och djur. Vid brytning av uran riskerar radioaktiv strålning därutöver negativt påverka omkringliggande växt och djurliv negativt. I bergarten som innehåller uran finns även andra tungmetaller som också riskerar att negativt påverka människors hälsa och ekosystemen.

FNs Klimatpanel IPCCs rapport slår fast att skydda ekosystemen och biologisk mångfald är en av de viktigaste åtgärderna för att begränsa klimatförändringarna och anpassa planeten

till dem. En ekologisk långsiktighet och hushållning med naturresurser är en central del i den samiska kulturens utveckling, och ett ekologiskt och socialt bärkraftigt samiskt kultur- och näringsliv är en avgörande förutsättning för att bevara höga miljö- och kulturvärden samt biologisk mångfald inom Sápmi. Den samiska markanvändningen innebär att man brukar naturresurserna utan att förbruka för att man är beroende av årligt återkommande årstidsbundna funktionella renbetesmarker. Renen är ett i ständig rörelse, vandringsdjur, som betar efter sin föda. Med att bruka marker hållbart finns förutsättningar för naturen med renen och annat djur- och växtliv att fortsätta producera sina ekosystemtjänster.

Det samiska nyttjandet av land och vatten bidrar till att uppnå Sveriges miljömål *En storslagen fjällmiljö, Levande skogar, Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag* samt *Ett rikt djur och växtliv*. En sammanställning av vetenskaplig litteratur har visat att det finns flera positiva effekter av renbete på biologisk mångfald och att en minskning av renbete kan få långtgående negativa konsekvenser för fjällens biologiska mångfald.¹ Miljökvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö* omfattar även skogsmiljöer med höga natur- och/eller kulturmiljövärden².

10.5 Konsekvenser för markägare och andra rättighetshavare

I analysen beskrivs att förslaget kan komma att påverka rennäringsen och att den redan idag är påverkad av nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen och ytterligare påverkan kräver därför väl avvägda och underbyggda beslut samt att denna typ av beslut kan få särskild betydelse för samerna.

Sametingets synpunkter

Det samiska folkets status som urfolk, folk och nationell minoritet medför särskilda kollektiva och individuella rättigheter enligt internationell och nationell rätt. Urfolks markrättigheter skiljer sig från den vanliga tolkningen av civilrättslig egendomsrätt och renskötsel utgör ett centralt element i samernas kulturella identitet och traditionella näring.³ Samernas ställning som urfolk, folk samt en av de nationella minoriteterna är erkända mot bakgrund av samernas under långvarig tids bruk av sina marker, urminnes hävd och att man behållit sin kultur med renskötseln och de samiska språken. De kollektiva rättigheter som är relevanta i detta sammanhang är framför allt rätten till mark och vatten (markanvändning), renskötselrätt, egendomsrätt, självbestämmande och konsultation. Dessa rättigheter säkerställer att det samiska folket kan fortsätta utöva och utveckla sin kultur och sina språk, sedvänjor och traditionella näringar. Vid tolkning, beslutsfattande och tillämpning av nationell rätt ska folkrättsliga principer och instrument ges betydelse.

Renskötselns centrala ställning för den samiska kulturen är ett skäl till att rennäringsen är att betrakta som ett allmänt intresse och riksintresse som skyddas av bestämmelsen i 3 kap. 5 § miljöbalken (1998:808). Riksintresset infördes genom naturresurslagen (prop. 1985/86:3) för rennäringsens svårighet att hävda sina intressen när tunga exploateringsintressen ställde krav på att få utnyttja mark- och vattenområden där näringen bedrevs. Rennäringsens markanvändning hade redan då oftast fått träda tillbaka för andra intressen. Det enskilda

¹ *Ájddo – reflektioner kring biologisk mångfald i renarnas spår, En kunskapssammanställning om renar och renbete*, CBM:s skriftserie nr 68, 2012, Sametinget, Kiruna & Centrum för biologisk mångfald, Uppsala, Håkan Tunón

² Miljömålspropositionen (2004:05/150)

³ Se CERD/C/102/D/54/2013

och allmänna rennäringsintresset är många gånger svåra att särskiljas vid nyttjandet av mark och vatten men det är även tydligt att båda ska beaktas.

Yttrandet har lämnats av kanslichef Lars-Ove Sjajn efter föredragning av enhetschef Eli Larsdotter avdelning för samiska näringar.